

Ганна КРАВЧЕНКО,
ДВНЗ «Чернівецький транспортний коледж»,
Чернівці (Україна)

Hanna KRAVCHENKO,
State Higher Educational Establishment
«Chernivtsi college of transport», Chernivtsi (Ukraine)
hannakravchenko@ukr.net

АРХЕТИПНІ МОТИВИ В РОМАНІ
МИРОСЛАВА
ДОЧИНЦЯ «ВІЧНИК»

ARCHETYPAL MOTIVES IN THE
MIROSLAV DOCHYNTS' NOVEL
"VICHNYK"

Ключевые слова: архетип, вечность, инициация, магия, ритуал, заговор, интерпретация, языческая архаика, циклическое время.

Кравченко Г. Архетипные мотивы в романе Мирослава Дочинца «Вечник».
В статье исследуются архетипные мотивы с точки зрения философского осмысления человеческого бытия. На уровне архетипа роман М. Дочинца «Вечник» значительно шире в понимании возможностей интерпретаций его семантики. Изучаются особенности реализации скрытых мотивов языческой архаики, которые могут непрерывно обновлять свое духовное содержание в литературной традиции искусства слова.

У літературі приховані мотиви язичницької архаїки отримують реалізацію в найтонших і в ледь вловимих формах, висвітлюючи природу людини, її осмислення та пошуки свого призначення в світі, пов'язаного з постійним вирішенням вічного питання про сенс життя¹. Твір «Вічник» вимагає специфічного читання, приховані внутрішні мотиви реалізації задуму можливі настільки, наскільки предмет вивчення містить у собі потенційно можливі інтерпретації.

Звернемося до архетипного мотиву світових вод. Вода у романі М. Дочинця як першооснова займає чільне місце. Головного героя «зі світлою душею» рятуює від смерті саме вода: «Вона прийняла потовчене тіло в студену кипіль..., ріка не стратила мене»². Така інтерпретація мотиву містить прихований зміст набування інших, вищих якостей. Символічне вмирання є обов'язковою умовою для набуття більших можливостей, оновлення при відродженні. Вхід у першостихію означає вмирання, а вихід - воскресіння.

Ріка відіграє незмінно позитивну роль і в язичницькому світі, і у долі героя, лише згадаймо: «чорна вода наче виссала з мене смертельну втому», «я лежав, віддавши себе владі води, яка протікала крізь мене наскрізь», «вода завжди щось приносить і щось забирає», «ріки не раз мене спасали, я й тут мав надію на ріку»³. Архаїчний мотив образу ріки – це джерело життя, сили, мудрості, щастя, вічності. Іншими словами – певних вищих властивостей, що їх ріка несе зі світу духів в людський світ.

Показовим є момент, що акцентує увагу на функції очищення і символізує вихід із води як акт відродження в новій іпостасі, це момент початку буття нового єства, на вічника покладається нова місія: «Я пірнув у глибінь Тиси. Все моє добро пішло за водою, а з ним і образок Терки, і золотий хрестик Ружічки, і розрив-трава від Шугая»⁴.

На перевалі зеленого куйвання героєві пощастило зустріти поважного Джеордже, великого навчителя, що відкрив йому таємниці трави Господньої, «зелений світ карпатської цілющої трави»⁵. А згодом цей дивовижний чоловік допоміг розкрити йому «проникливу видючість». Тут ми також бачимо мотив до повернення ранніх форм язичницьких вірувань. Лікувальна магія – складник первісної релігійності. Світ замовлянь вимагає від людини безумовного почуття священного, підвищеної чули-

вості до світу і природи, вміння слухати, чути, розуміти. Вічник розуміє і вмє розшифровувати знаки природних сил і стихій, він перебуває всередині природного, космічного, зливається з ним, і не мислиться поза ним. Вічник збирає корисні рослини: етап стосунків стародавньої людини з природою. За часів глибокої давнини, дикі рослини – це часто об'єкти магічної практики (народна медицина)⁶. «Мій учитель читав траву, як глибоку книгу, і казав, що сю книгу не прочитати до кінця нікому», – пан Джеордже займався народною медициною і знав тисячі видів рослин у своєму ботанічному арсеналі, – «кожній траві свій час і кожному хворому своя трава»⁷. Тоді з непоказного чоловіка він перетворювався у «таємничого знатника». В його рецептурі обов'язково відкладені елементи лікувальної магії та ритуалів. Надзвичайна залежність людини від природного середовища, потреба забезпечити своє виживання і спричинила формування лікувальної магії, як засобу безпосереднього впливу на явища природи – магічного ритуалу.

Вічник уособлюється з людиною первозданною не скаліченою цивілізацією. Його мислення не примітивне, воно інше, як вища форма діяльності і творчої, і пізнавальної. Первісна модель вірувань – замовляння, заговори, пришіптування допомагають знайти ключ до розуміння язичницького світу. В екстремальних обставинах прокидається давня пам'ять і повертається до життя. Зв'язок поколінь, спогад з дитинства допомагає згадати первісний язичницький заговор: «На морі, на ояні, на ріці на Ордані дуб золотокорий, а в тому дубі три гізда: цар Гадюн, і цариця Олена, і царочка Веретениця. Послав цар Гадюн, і цариця Олена, і царочка Веретениця о всіх лісах, по всіх полях, по всіх шкалях, по всіх болотах гаду скликати, із мене, молитвенного, народженого раба, зуби виймати..., Олено, збери всіх лютих змій, збери, позвідай, котора люта змія упустила жало, най вона вийме жало, рану залиже, опух погасить...»⁸. Замовляння стали засобом зцілення, це магічний ритуал, який володіє цілющою силою. Зустріч зі змією повідомляє, що він обраний і схиляє його до того, щоб з цього моменту вів інший спосіб життя. Смертельного жала не пошкодувала мудра гадина, щоб відкрити животворну науку: природа належить нам, а ми їй. Він відчув гармонію з первісною природою. Тому всі відношення з рослинним і тваринним світом знаходять і зміст, і глибину, і здоровий глузд. А вто-

ма наприкінці дня стає наслідком радісних занять і звершень – «я приходив до ясного розуму, я народжувався». Він зміцнював свої стосунки з правічною природою і отримував навазем: «Я вчився просити. Я вчився дякувати за жертву»⁹.

В язичницьких замовляннях змії, безумовно, персоніфіковані і наділені довгим списком імен. Християнство зачепило зміїну тематику дуже слабо, і це зрозуміло. Змії у християнстві диявол, прямий ворог Бога¹⁰. Змії – єдиний персонаж замовлянь, якого просять не лише щось зробити, але чогось навчити, він особливо важливий архаїчний персонаж, це мотивується реалістичною та символіко-магічною класифікацією.

Елементи архаїчної свідомості знаходимо у традиціях народів півночі. За М. Еліаде, містичний досвід доісторичних народів є поверненням до витоків, а цілительство одна з форм первісної свідомості, первісної релігії. Знахар – людина, яка за допомогою різних магічних прийомів і словесних формул здатна викликати бажаний результат. Таке знання і володіння магією можуть бути професійними і напівпрофесійними. Замовляння та магічні ритуали мали широкі значення, бо були єдиним засобом впливу на реальність у давнину¹¹. На Колимі, під час заслання, герой познайомився із самотнім камчадалом Тику. Ворожити Тику вважається і знахарем, і магом: зцілює і здійснює дива. Вічник згадує: «Я прислухався до строю заклинань знахаря, придивлявся до його здригань над болящими та нічого в них не бачив вартісного для себе. Зате поклав увагу на обкурювання. Тику кадив зіллям і сушеним мускусом кабарги, і хворий притьма засинав. Тоді знатник виходив з чума і розмовляв з його душею, що в час сну мандрувала поблизу...». Знахар входив в екстаз «душа верталася – і хворий прокидався»¹². При цьому М. Еліаде наголошує, що «ми ризикуємо недооцінити наскільки «історія» змінила магіко-релігійну схему, до якої міри її духовний зміст було перетворено і переоцінено»¹³. Таким чином завжди потрібно мати на увазі, що архаїчна схема може безперервно оновлювати свій духовний зміст.

В язичницькій традиції відсутнє літочислення у нашому сучасному розумінні. Роман також не дає подій. Сюжет розгортається циклічно. Згідно з язичницькою циклічною концепцією часу, історія це низка подібних періодів, тобто вічно повторювальних принципів.

Історія – це цикл в замкнутому часі вічності. Повторюваність у цій замкнутості – варіативність самопевності людства прогресувати, в якій, однак, постійно оприявлюється безпорадність раціонального опанування світом через надлишок перевиробництва речей, в якому все більше і чіткіше висвічується підміна поняття «бути» поняттям «мати». Об'єктивування свого буття наявністю присвоєного матеріального світу в речах десакарлізує існування як таке, підкорює його безконечному рухові конвеєра цивілізації, що став її головним сенсом, а звідси – головним сенсом існування людини як додатка до конвеєра, що в своєму русі як сенсі усіх смислів буття закріпив у колективній душі переконання, що тільки в ньому порятунок, правильний напрямок і зміст руху людства в історії. Виробництво речей демонструє зміст процесу закріпачення ества людини, зміст фантомної солідарності (глобалізму) і загальний зміст трагічної за суттю залежності людства від тиранії надлишкового продукування тварного світу, в

якому не залишається ні місця, ні часу для фіксації наявності в людині сакрального, одиничного, абсолютного, внутрішнього.

Міфологенний за суттю зміст сучасності своєю циклічною повторюваністю не має, за Бодріярем, нічого спільного з хронологічним часом. Подія як акт фіксації хронологією неможлива, бо в своїй повторюваності вона не виходить за межі звичного плину повсякденності. Її передбачуваність, абсолютно звична прозорість нівелює необхідність хронологічної фіксації. Вона – не дискретна точка акцентування уваги в плинні часу, а один із безперервно повторюваних моментів в замкнутому кільці часового руху.

Такі принципи спостерігаємо й у книзі. Світ багаторазово створюється, руйнується і знову відроджується. Циклічна концепція вчить знати про минуле стільки, скільки потрібно для розуміння загальних принципів життя і моралі, необхідних людині в теперішньому. Історичні факти стають малозначущими в порівнянні з вічними міфологемами: «Знати міф – значить наблизитись до таємниці походження усіх речей»¹⁴.

На героя чекає етап випробувань, поглиблення духовної віри, знань і взаємодії із сакральним світом.

Зауважимо, що спільною ознакою обрядів ініціації є символічне вмирання людини гріховної та відродження, початок нового життя в сакральному просторі, як це відбулося з героєм у водах Тиси.

Після відродження (оновлення) герой повертається на стартову позицію і починає свій шлях як уперше, «це була мить початку нового життя». Йому необхідно пройти ряд кармічних перетворень, повернутися до початкового чистого стану свідомості, повернутися до себе, пізнати себе, знайти Бога в собі, з усвідомленням нового призначення на землі, з вірою у вічне життя: «Все, що я шукав, було в мені. Його лише належало відкрити, звільнити від сміття»¹⁵.

За романом, Вічник потрапляє до Чорного лісу: «У сьому лісі нігда не звучала сокира, нога людська не топтала тут ряст»¹⁶, до лісу ніякого ходу не було, тобто це замкнений, чужий простір. Перебуваючи у такому середовищі людина відчуває себе некомфортно, невизначено з неадекватним сприйняттям часу «я не на фіглю спудився, що не знаю, який нині день, яке число» і простору «час од часу міряв я оком близький ліс»¹⁷. Непізнаний, хаотичний світ спонукає до процесу опанування, до порядку, тобто вродженого прагнення людини відповідно до її внутрішнього комфорту. Нагадаємо, у світових релігіях Всесвіт також народився з Хаосу.

Для сучасної людини перевтілення – поняття в першу чергу поетичне. Наприклад, у буддизмі, перевтілюється не душа, оскільки ця світова релігія відкидає (заперечує) існування душі, а карма – особлива структура свідомості, здатна перевтілюватись нескінченно (вічно).

Для нас важливо зрозуміти суть перевтілення головного героя після страждань (символічної смерті) як умову набування інших (вищих якостей) і властивостей при відродженні¹⁸.

Початок переродження пов'язаний і з його самотництвом. Самотність, обмежений простір обмежує людські марнославні бажання (смішна людина в своєму мізерному марнославстві); втримує від спокуси, допомагає самозаглибитися, звернутися до свого серця, наблизитися до Бога, здобути свободу від влади матеріального світу. Усамітнення героя є свідомо жертва тимчасовому, змінному заради вічного: «Я

вихоував тут у собі перл безсмертної душі»¹⁹. Вічник мимоволі ступив на стежку аскетичного життя і був благословен – «бо не зачах у терні і не забився в потемок».

Головний герой твору обережно співіснує з природою, з Космосом, усвідомлюючи, що порушення порядку та гармонії неминуче призведе до повернення Хаосу: «Мине не хтозна скільки часу і я так же навчуся вклонятися в подяці дереву, стеблині, птиці, рибі, каменю, сонцю, небові, дощеві, землі... І не чаючи на потвердний одвіт, дочекаюся їх навзаємности»²⁰. Потрапивши у просторову модель світу герой усвідомлює ситуацію морального вибору: залишитись Людиною і сповідувати сакральне або підкоритись буттю історії. Він підсвідомо відчуває, що його душа ширша за історичні рамки, а сповідання духовних цінностей вище за біологічне існування. Лише згадаємо з яким запалом і любов'ю Вічник допомагав ченцям будувати келії та церкву: «А тоді треба нам було з чогось починати. І почав я з ясенowego дупла. Нишком передав жменьку золотої крупы Олексі, а той виміняв її на пили, сокири, рубанки, ковані скоби й завіси»²¹.

Час ділиться на два види: сакральний і профанний. Сакральний і профанний час, будучи змінними періодами можуть співіснувати і одночасно. У романі є місця «згущення» часу, коли сакральне чітко простежується через товщу профанного. З діалогу табір-ного вічника з тюремним начальником:

– Маєш усе для того, щоб прибитися до начальства. І строк потік би медом.

– Яка користь людині, якщо вона здобуде весь світ, а своїй душі зашкодить?²². Тобто герой усвідомлює, що його духовний простір важливіший за споживацьке існування.

Реальним втіленням позачасовості є вічні людські цінності, що тисячоліттями зберігають свою значимість, розмірковуючи про вічне і духовне: «Я не знав, чи виживу, але те, що душа моя буде жити – се я знав достеменно. Про се шептала вона сама. Душа, що була моєю, але мені не належала»²³.

Вічність – духовна властивість. Душа, знаходячись в матеріальній оболонці нашого світу, відчуває своє існування тимчасовим. Набуваючи духовних, альтруїстичних властивостей, людина стає здатною до необмеженого у часі розвитку та отримання зростаючої насолоди, тому що насолода не заради себе не обмежена розмірами власних бажань. При цьому людська сутність стає такою ж вічною, як і сам Творець.

У земному реальному часі Вічник стає провідником благих намірів, високих цілей, створює символи позачасовості, наприклад, маяки із хрестом: «Жоден мій рукотвір на морських кручах не повторювався. Та була в них одна спільна і на перше око малопомітна ознака – хрест»²⁴.

Особистість, яка відроджується у новій іпостасі, долає найбільший страх – смерть і набуває справжньої свободи: «Найбільшу цінність, яку я здобув за життя, се – свобода. Внутрішня свобода. Звільнення від страху, від забобону, марних клопотів, облудних пристрастей, людських обмов»²⁵.

Архетипний мотив вічності, що проходить через весь роман як його смислове осердя, заслуговує на особливу увагу, бо прообразом і архетипом часу слугує вічність. Вічність – це здатність миттєво і цілісно сприймати усі часові проміжки. Тільки вічне можна набути і зберегти²⁶. Без вічності – цього крихкого і

загадкового образу, всесвітня історія і доля кожного з нас це даремно витрачений час, що перетворює нас на метушливого привида.

Циклічна концепція часу обумовлена не тільки календарним круговоротом, значна увага приділяється етапам розвитку людської особистості «Виклик-Відхід-Повернення».

Виклик – це фундаментальна проблема, з якою зіштовхується людина у своєму життєвому процесі²⁷. Мотив «покинутості героя на волю долі» і як він долає дану проблему, який вибір зробить? Тобто, яким чином людина поводить себе, коли історична ситуація ставить під загрозу подальше існування? Виклик частіше зовнішній, а відповідь внутрішня, стимул або імпульс духовного зростання особистості. Розвиток особистості вимірюється її рухом в бік самовизначення: «Я шукач мовчань. Я ловець думок. Я сівач розмислів. Я даритель шматочків душі...»²⁸.

Механізм відходу змушує особистість на певний час відійти у тінь, за межі історичної драми, внутрішньо відродитись, щоб потім повернутись з новими силами і здібностями: «Мене називають вічником, знатником, відуном»²⁹.

Будь-який розвиток є поверненням циклічним до першоджерела, щоб зробити наступний крок ще більш віддаленим. У цьому контексті Вічник повертається до витоків, до самого себе – до здобуття цілісності зі світом, суспільством і самим собою, підсвідомо відчуваючи можливе відтворення: «І коли сіємо в душі своїй світлі і добрі думки – вони проростають бажаним жнивом»³⁰.

До основних ідей Ф. Ніцше можна віднести ідею про «вічне повернення»³¹. Необхідність вивчення спадщини Ф. Ніцше зумовлена кризовими явищами нашого життя, пошуком шляхів їхнього розв'язання. Відомий німецький мислитель не залишив нам істини у вигляді остаточно сформульованого тезису про «вічне повернення». Однак у філософському розумінні ідея про «вічне повернення» перетворюється на ідею про «вічне становлення» людини, яка утверджує себе не тільки як біологічна істота, а і як істота соціальна, як особистість: «Я наближався до головного – до потреби служіння, до вміння вибрати своє діло, розпочати його і провадити до звершення»³². Людині належить вічно, кожного дня, повертатися до власних коренів та витоків, заглядаючи вглиб себе у пошуках власної сутності, свого справжнього «я», постійно займаючись всебічним самоаналізом.

За глибиною художнього узагальнення літературний образ Вічника виходить за межі конкретного твору та зображеної в ньому історичної доби. Цей образ не залежить ні від культури, ні від епохи, ні від суспільного устрою, бо містить у собі невичерпні можливості філософського осмислення буття. Твір сконцентрував у собі вічні пошуки людиною своєї першосутності, свого онтологічного суттєвого призначення.

В умовах кризових явищ нашого часу, розхитаності всіх звичайних норм та життєвих підвалин роман М. Дочинця «Вічник» постає джерелом знань, проникненням до внутрішнього осердя, великим пробуджувачем для людей, що зреклися самих себе, і, насамперед, творчого в собі начала, які виснажені розвитком техногенної цивілізації та швидкими трансформаціями в сучасному інформаційному суспільстві.

References:

- ¹ Chervinska O.V., Zvarych I.M., Sazhyna A.V. Psykhologichni aspekty aktualnoi retseptsii tekstu: Naukovyi posibnyk. – Chernivtsi : Knyhy--XXI, 2009. – S. 102.
- ² Vichnyk / Myroslav Dochynets. – Mukachevo : Karpatska vezha, 2013. – S. 10.
- ³ Ibid. – S. 21, 45, 90, 217.
- ⁴ Ibid. – S. 115.
- ⁵ Ibid. – S. 119.
- ⁶ Ukrainski zamovliannia / Uporiad. M. N. Moskalenko; Avt. peredm. M. O. Novykova. – K. : Dnipro, 1993. – S. 232.
- ⁷ Vichnyk / Myroslav Dochynets. – Mukachevo : Karpatska vezha, 2013. – S. 136.
- ⁸ Ibid. – S. 64.
- ⁹ Ibid. – S. 66.
- ¹⁰ Ukrainski zamovliannia / Uporiad. M. N. Moskalenko; Avt. peredm. M. O. Novykova. – K. : Dnipro, 1993. – S. 217.
- ¹¹ Leksykon zahalnoho ta porivnialnoho literaturoznavstva. – Chernivtsi : Zoloti lytavry, 2001. – S. 218
- ¹² Vichnyk / Myroslav Dochynets. – Mukachevo : Karpatska vezha, 2013. – S. 220.
- ¹³ Eliade M. Shamanism: archaic techniques of ecstasy. – K.: "Sofia", 2000. – P. 202
- ¹⁴ Eliade M. Aspects of myth [Re.resource] / M. Eliade. – Mode of access: <http://knigosite.ru/read/27826-aspekty-mifa-eliade-mircha.html>
- ¹⁵ Vichnyk / Myroslav Dochynets. – Mukachevo : Karpatska vezha, 2013. – S. 272.
- ¹⁶ Ibid. – S. 25.
- ¹⁷ Ibid. – S. 45, 88.
- ¹⁸ Chervinska O.V., Zvarych I.M., Sazhyna A.V. Psykhologichni aspekty aktualnoi retseptsii tekstu: Naukovyi posibnyk. – Chernivtsi : Knyhy--XXI, 2009. – S. 152.
- ¹⁹ Vichnyk / Myroslav Dochynets. – Mukachevo: Karpatska vezha, 2013. – S. 198.
- ²⁰ Ibid. – S. 28.
- ²¹ Ibid. – S. 193.
- ²² Ibid. – S. 223.
- ²³ Ibid. – S. 228.
- ²⁴ Ibid. – S. 241.
- ²⁵ Ibid. – S. 272.
- ²⁶ Borkhes Kh.L. Tsyklycheskoe vremia Tekst. / Kh.L.Borkhes // Soch. v 3-kh t. Per. s ysp. – M. : Poliarys, 1994. T. 1. – S. 57.
- ²⁷ Toinby A.Dzh. Postyzenye ystoryy. – M. : Prohress, 1991. – S. 125.
- ²⁸ Vichnyk / Myroslav Dochynets. – Mukachevo : Karpatska vezha, 2013. – S. 185.
- ²⁹ Ibid. – S. 274.
- ³⁰ Ibid. – S. 272.
- ³¹ Nytsshe F. Sochyneniya: V 2-kh tt. – M., 1990. – T. 1.
- ³² Vichnyk / Myroslav Dochynets. – Mukachevo : Karpatska vezha, 2013. – S. 117.

Kravchenko Ganna. Archetypal Motives in the Miroslav Dochynets' Novel "Vichnyk". In literature ulterior motives are often inclined to archaic pagan implementation in subtle and subtle forms, highlighting the nature of man, his understanding and his search for purpose in the world, associated with the permanent solution to the eternal questions about the meaning of life. The product "Vichnyk" requires specific reading hidden internal implementation plan possible motives as far as the subject of study includes the potential for interpretation. For example, archaic motif image of the river – a source of life, strength, wisdom, happiness and eternity. In other words – some top properties that their river is the world of the spirits in the human world. Indicative moment that focuses on cleaning features and stands out from the water as an act of rebirth in a new incarnation.

The extreme dependence of man on the environment caused

formation healing magic as a means of direct influence on natural phenomena. A primitive model of beliefs – charms, become a means of healing the protagonist. Therefore, all relations with the flora and fauna and find meaning and depth, and common sense. Spells and magic rituals were widely mentioned, because they were the only way to influence reality in antiquity. In this context the author takes special interest to the pre-Christian meaning of the archetype of 'Serpent' and reckons upon the semantic perspectives which could be revealed through it. Thus it should be kept in mind that the archaic scheme may perpetually renew its content in other archetypes.

In this respect an important archetypal motif of 'eternity' that runs through the entire novel as its core meaning, deserves special attention. M. Dochynets's 'Eternity' – is a spiritual property based on love of neighbor and generous returns, for durability on the ground – is an ability for a long time to be human. The article also examines cyclical concept of time, much attention is paid to the individual stages of «Call-Back-Check».

«Vichnyk» – a literary image that the depth of artistic generalization beyond the specific work and shown it historical era, because contains inexhaustible possibilities philosophical understanding of life.

In conditions of the crises of our time the M. Dochynets's novel «Vichnyk» suggests a source of knowledge and a penetration to the inner core of the everyday and larger scale historical events, calling for the spiritual powers for the people who have been exhausted by the shotcomings of development of our industrial society and rapid transformations in the modern information society.

Key words: archetype, eternity, initiation, magic, ritual incantation, interpretation, archaic pagan, cyclical time.

Кравченко Ганна – викладач ДВНЗ «Чернівецький транспортний коледж». Аспірант кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Автор 3-х наукових публікацій. Наукові інтереси: теорія літератури, дослідження особливостей моделювання світу в художньому мисленні автора, структурно-семантичні аспекти тексту.

Kravchenko Hanna – teacher of High State Educational Establishment «Chernivtsi transport college». Postgraduate of the Department of Foreign Literature and Literary Theory of Yuriy Fed'kovych Chernivtsi National University. Author of 3 scientific publications. Research interests: theory of literature, research features of modeling world in artistic thinking of the author, structural and semantic aspects of the text.

Received: 09-11-2016

Advance Access Published: December 2016

© A. Kravchenko, 2016